

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ “НЕОФИТ
РИЛСКИ”
БЛАГОЕВГРАД**

**Административнонаказателната отговорност на
юридическите лица**

Правно-исторически факултет
Катедра: „Публичноправни науки”

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна степен „доктор“

на

Пламен Цанков Русев,
редовен докторант

Област на висшето образование: 3. Социални, стопански и
правни науки

Професионално направление: 3.6. Право

Докторска програма: Административно право и
административен процес

Научен ръководител: Проф. д-р Веселина Канатова –
Бучкова

Благоевград,
2024 г.

Дисертационният труд е актуален и съобразен със законодателството към 31.05.2024 г. Състои се от 328 страници и е структуриран в увод, три глави, заключение и библиография.

Защита на дисертационният труд ще се проведе на 3 октомври 2024г., в 11.00 часа, в зала № 302, в УК № 6 на Югозападния университет „Неофит Рилски“, Благоевград, на заседание на научното жури.

СЪДЪРЖАНИЕ НА НАУЧНИЯ ТРУД

УВОД

ГЛАВА ПЪРВА. Юридическите лица и отговорността им в административното право: теоретични предизвикателства, сравнително-правен анализ и развитието ѝ в България.

1. Природа на юридическото лице като субект на правото.
2. Отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления – сравнително-правен преглед.
  - 2.1. Отговорността на юридическите лица и организациите в страните от англо-саксонската правна система.
    - 2.1.1. Обективна отговорност.
    - 2.1.2. Заместваща отговорност (vicarious liability) и развитието ѝ в САЩ.
    - 2.1.3. Теорията на идентификацията (identification theory) и развитието му в Англия.
    - 2.1.3. Теорията на „колективното знание“ (Aggregation theory).
    - 2.1.5. „Корпоративната култура“ и отговорността на юридическите лица в Австралия.
  - 2.2. Отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в някои държави от континенталната правна система.
    - 2.2.1. Отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в Италия.

2.2.2. Отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в Германия.

2.2.3. Отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в Русия.

3. Историческо развитие на отговорността на юридическите лица в България.

4. Административнонаказателната отговорност и юридическите лица: теоретични предизвикателства.

ГЛАВА ВТОРА. Отговорността на юридическите лица за неизпълнение на задължения към държавата и общината по чл. 83 от ЗАНН .

1. Основание за налагане на имуществена санкция по чл. 83 от ЗАНН.

2. Субект на административната отговорност по чл. 83 от ЗАНН.

3. Административни санкции на юридическите лица .

3.1. Имуществена санкция.

3.2. Отнемане в полза на държавата.

3.3. Особени случаи на административно наказание на юридическите лица.

4. Ред за налагане на отговорността по чл.83 от ЗАНН.

4.1. Образуване на административнонаказателното производство срещу юридическите лица.

4.2. Решаване на административнонаказателната преписка и основания за прекратяване на административнонаказателното производство.

4.3. Представителство на юридическото лице в административнонаказателното производство.

4.4. Доказването в административнонаказателния процес срещу юридическите лица и действие на презумпцията за невинност.

5. За правната природа на отговорността по чл.83 от ЗАНН.

6. Изводи.

ГЛАВА ТРЕТА. Отговорността на юридическите лица за престъпления.

1. Основание за налагане на отговорността.

1.1. Виждания относно основанието за налагане на административнонаказателна отговорност на юридическите лица по чл. 83а и сл. ЗАНН.

1.2. Материалноправни предпоставки за възникване на отговорността на юридическото лице по чл. 83а и сл. ЗАНН.

2. Субекти на отговорността.

3. Административни санкции.

3.1. Имуществена санкция

3.2. Отнемане на придобитото от престъплението имущество

4. Ред за налагане на отговорността на юридическите лица
за престъпления.

5. Изводи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Библиография

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването

В съвременния свят юридическите лица представляват един от основните двигатели на икономическото и социалното развитие на обществото. Тяхната роля още в началото на XX век е голяма и към 2000 г. от 100-те икономически най-силни организации в света 51 са корпорации. Същевременно държавите са само 49. За 1999 г. общо продажбите на 200-те най-големи компании са в размер, еквивалентен на 27,5 % от световния БВП.

Тенденцията към засилване на влиянието на юридическите лица се запазва и през XXI век, както по света, така и в Европа. Този процес не задминава и България. Това неминуемо води до необходимост от по-подробна правна уредба на дейностите на юридическите лица. Законодателят следва да изгради защита на обществения интерес в две посоки. От една страна, правото трябва да осигури защитата на обществото от неправомерно поведение при осъществяването дейността на юридическите лица и организациите. От друга страна, законодателят следва да осигури необходимите условия за

свободното упражняване на тази дейност. Тези две цели често си противоречат и правото се изправя пред проблема за постигане на баланс. Една от областите, в които това е най-трудно, е отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления.

В сравнителноправен аспект отговорността на юридическите лица и организациите за административни нарушения и престъпления в последните няколко десетилетия претърпя значително развитие. Редица държави приеха възможността корпоративните образования да носят наказателна отговорност в широк смисъл (наказателноправна и/или административнонаказателна отговорност). Такъв процес е налице и в България. У нас административнонаказателната отговорност на юридическите лица е позната отдавна, но в последните години са на лице редица промени в уредбата ѝ. По-всичко личи, че институтът на отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления ще бъде доразвиван и в бъдеще.

В българската правна литература въпросът за отговорността на юридическите лица за административни нарушения или за престъпления е засяган в трудовете на много учени в областта на административното и наказателното право – Никола Долапчиев, Антон

Гиргинов, Петко Стайков, Иван Дерменджиев, Емил Златарев, Кино Лазаров, Петко Стайнов, Добри Димитров, Цветан Сивков, Ралица Илкова, Емилия Къндева и др. Въпреки множеството автори, разглеждали темата, не открих цялостно изследване, занимаващо се отговорността на юридическите лица за административни правонарушения и престъпления.

Наред с това, анализът на съдебната практика, свързана с налагане на административна отговорност на юридическите лица, показва, че българските съдилища решават противоречиво редица въпроси, свързани с административнонаказателната отговорност на юридическите лица. Противоречия се забелязват дори и относно правната природа на тази отговорност. Причината е в малкото и лаконични норми, които я уреждат. Те не винаги са достатъчни, за да се спази принципа на справедливостта при санкционирането на юридическите лица. А това положение се отразява върху качеството на правораздаването в областта на налагането на имуществени санкции на юридическите лица от държавните органи и съдилищата.

Във връзка с казаното, въпросът за отговорността на юридическите лица и организации за административни

правонарушения и престъпления в България е актуален и следва да бъде изследван.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването е именно административнонаказателната отговорност на една особена категория субекти на правото – юридическите лица. Юридическите лица, като основна група правни субекти, притежават специфики, които водят и до специфични особености на тяхната отговорност за административни правонарушения и престъпления, извършени при или по повод тяхната дейност. Изследването е съсредоточено върху материалноправните и някои процесуалноправни аспекти на административнонаказателната отговорност на юридическите лица, отразени в правните норми на Закона за административните нарушения и наказания. От тази гледна точка биват изследвани основанията за възникването на тази отговорност, нейните цели, както, особения вид санкция, свързани с реализирането ѝ, както и правилата за нейното налагане.

3. Цели и задачи на изследването

Целта на настоящото е да се очертае една по-цялостна картина на административната отговорност на юридическите лица в българската правна система, да се открият теоретичните трудности, свързани с материалноправната ѝ регламентация, особеностите в процесът на по нейното налагане и да бъдат обосновани някои препоръки във връзка с по-нататъшното развитие на този институт.

За да се постигнат поставените цели, бяха поставени следните основни задачи:

1. Да се проучат възприетите теоретични и законодателни положения относно природата на юридическите лица и същността на административнонаказателната отговорност.
2. Да се изследва въпросът относно юридическата отговорност на юридическите лица и организациите.
3. Да се проучи историческото развитие на института на административнонаказателната отговорност на юридическите лица според българското законодателство.
4. Да се изследва уредбата на отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в някои други страни.

5. Да се анализира действащото законодателство, уреждащо материалноправните и някои процесуалноправни въпроси, свързани с административнонаказателната отговорност на юридическите лица.

6. Да се анализира съдебната практика, свързана с налагане на имуществени санкции на юридическите лица, и да се изведат въпросите, по които тази практика е противоречива.

7. Да се изведат предложения за подобряване на законодателството в областта на административнонаказателната отговорност на юридическите лица с цел запазване на справедливостта и преодоляване на противоречията в съдебната практика.

При изпълнението на поставените задачи се доказва, че общата уредба на административнонаказателната отговорност на юридическите лица у нас, въпреки скорошните промени, продължава да се нуждае от преразглеждане и осъвременяване. Законодателството в България, уреждащо този институт, е все още твърде лаконично и недостатъчно ясно, а това има своя резултат в някои несправедливи положения и противоречия в съдебната практика.

4. Методологическа, нормативна, теоретическа и емпирична основа на изследването.

За разработване на дисертационния труд са използвани общонаучни методи на изследване – критико-аналитичен, исторически метод, метод на анализ и синтез, като са проучени множество нормативни и теоретични източници. Във връзка с по-детайлното изясняване на поставения проблем и доказване на поставените хипотези, детайлният анализ бе приложен както по отношение на правните норми, уреждащи административнонаказателната отговорност на юридическите лица в България, така и по отношение на част от съдебната практика, свързана с реализирането на отговорността на юридическите лица.

С цел поставяне на проблема в контекста на развитието на изследвания правен институт в международен аспект и търсене на добри решения във връзка с налагане на отговорност на юридическите лица за административни нарушения и престъпления, е използван сравнителноправният метод. За установяване на нуждата от промени в законодателството във връзка с налагане на

санкции на юридическите лица от страна на държавата се прилага и правно-аксиологическият способ.

Чрез критико-аналитичен метод бе извършена оценка на сега действащото законодателство, прието във връзка с административнонаказателната отговорност на юридическите лица, и се извеждат някои предложения *de lege ferenda*.

5. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд има 4 самостоятелни части – увод, три глави и заключение.

В увода се поставя основният проблем и се обосновава неговата актуалност.

В първа глава са разгледани някои от основните възгледи относно природата на юридическите лица, както и основните характеристики на юридическата отговорност като правно явление и на административнонаказателната отговорност в частност. Разгледани са и разрешенията в някои чужди законодателства на въпросите, свързани с юридическата отговорност на юридическите лица. Фокусът е насочен върху страните от англосаксонската правна система, доколкото в тях институтът на наказателната отговорност на юридическите лица е познат най-отдавна.

Анализира се и уредбата в държави от континенталната правна система, които, подобно на България, не са въвели наказателна отговорност на юридическите лица, а само административнонаказателна.

Извършен е исторически преглед на уредбата на института на административнонаказателната отговорност на юридическите лица в българското законодателство. В резултат на този преглед са изведени три етапа на неговото развитие.

Засяга се принципът *societas delinquere non potest*, който отразява именно невъзможността на юридическите лица да извършват престъпления и административни нарушения, съответно невъзможността да носят наказателна или административнонаказателна отговорност с оглед на възприетите от законодателя теории за юридическото лице и юридическата отговорност.

Втората глава е посветена на административнонаказателната отговорност на юридическите лица за неизпълнение на задължения към държавата и общините по чл. 83 ЗАНН. Изследвани са основанието за възникване на тази отговорност, нейните субекти, както и особеностите на самата мярка на отговорността – имуществена санкция.

Третата глава разглежда въведената административнонаказателна отговорност на юридическите лица за престъпления, уредена в чл. 83а и сл. ЗАНН. Обръща се внимание на разликите с отговорността общо уредена в чл. 83 ЗАНН, особеностите на възникване на отговорността и имуществената санкция като нейна мярка.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода на дисертационния труд е обоснована актуалността на темата. Тази актуалност се обуславя от засилената роля на юридическите лица в обществения и икономическия живот. Последното важи както за България, така и за света като цяло. Оттам се налага и изводът, че въпросът за отговорността на юридическите лица и организациите е актуален за законодателствата на голяма част от държавите, в това число и за българското. Въвежда се основаната тематика на дисертационния труд. В увода са изложени основните цели на труда, поставените задачи, посочени са обектът и предметът на изследването. Очертана е научната хипотеза.

1. ГЛАВА ПЪРВА. Юридическите лица и отговорността им в административното право: теоретични предизвикателства, сравнително-правен анализ и развитието ѝ в България.

В първа глава се поставят основните проблеми от теоретичен характер, свързани с обосноваването и

изграждането на безпротиворечива основа за цялостно обяснение на административнонаказателната отговорност на юридическите лица.

В раздел първи са разгледани основните групи теории относно правната природа на юридическите лица, като субекти на правото. От една страна, това са теориите, според които юридическото лице представлява абстрактен изкуствен правен субект, който не може да формира собствена воля и вина. Те възникват от фикционната теория, чиито основи, както сочат редица учени, са поставени в средновековното канонично право. Втората група теории са тези, според които юридическите лица представляват реално съществуващи правни субекти. Според тях юридическото лице може да формира собствена воля и да осъществява собствено виновно поведение. Тази група се свързва най-вече с органичната теория, която, както се посочва в литературата, възниква като реакция на фикционните теории. В хода на изследването се установява, че българското законодателство е силно повлияно от фикционните теории, като този въпрос е важен с оглед на възможността за теоретично обосноваване на отговорността на юридическите лица, съответно гледната точка при законодателното уреждане на

административнонаказателната отговорност на тези особени правни субекти.

Противоречието между съществуването на административнонаказателната отговорност на юридическите лица и възприетото разбиране относно правната природа на юридическите лица съществува и в правните системи на други страни. Направеният в **раздел втори** преглед на уредбата на отговорността на колективните правни субекти за публичноправни правонарушения в други държави позволява да се разкрият спецификите на законодателните решения в България, както и да се разкрият възможни пътища за по-нататъшно развитие на уредбата на административнонаказателната отговорност у нас.

Разгледани са основните модели на налагане на отговорност на юридическите лица в англосаксонската правна система. От една страна в страните от това правно семейство е налична обективната безвиновна корпоративна отговорност при така наречените „престъпления срещу общественото благоденствие“ (public welfare offences) и „регулаторни нарушения“ (regulatory offences). От друга страна са налице и множество модели за налагане на отговорност на юридическите лица, които са свързани с концепция за наличие на корпоративна вина: доктрината,

свързана с принципа на заместващата отговорност (vicarious liability); идентификационната теория (identification theory); теорията за „колективното знание“, както и тази за корпоративната култура, развита в Австралия.

Разгледани са и законодателствата, уреждащо отговорността на юридическите лица за административни нарушения и престъпления в някои страни от континенталната правна система. В частност е анализирано положението във Федерална Република Германия, Италианската република и Руската федерация. И трите държави, подобно на България, не са въвели наказателна отговорност за юридическите лица. Въпреки това и в трите съществува корпоративна административна отговорност.

Изборът да се анализира уредбата на административната отговорност на юридическите лица в тези държави, принадлежащи към континенталната правна система, е свързан с това, че в техните законодателства, подобно на българското, не се въвежда корпоративна наказателна отговорност. Те приемат или доразвиват вече съществуващата административна отговорност на юридическите лица. Разглеждането им позволява впоследствие да се разкрият силните и слабите страни на българската правна уредба на разглеждания институт, да

бъдат открити някои пропуски в българското законодателство.

От сравнителноправният анализ на моделите на налагане на отговорността на юридическите лица, както в страните от системата на общото право, така и в страните, принадлежащи към континенталната правна система се разкри тенденция към изграждане на концепции за вина на юридическото лице или търсене на връзка между наличие на виновно поведение и правонарушението, за което се санкционира юридическото лице. Това разграничава чуждите модели и развитите в България модели на налагане обективна административнонаказателна отговорност на юридическите лица.

В **третия раздел** е направен анализ на историческото развитие на административнонаказателната отговорност на юридическите лица в България. Институтът на административнонаказателната отговорност в България се развива в специфичните условия на българското общество. В резултат на направения исторически преглед на развитието на уредбата на административнонаказателната отговорност на юридическите лица се извеждат три отделни етапа. Първият от етапите е този преди приемането на ЗАНН през 1969 г. При него законодателят няма ясна философия

относно отговорността на юридическите лица. Предвиждани са отделни правонарушения, като уредбата на отговорността е конкретно съобразена с специфичните нужди на отделните правоотношения, регулирани от специални закони. Вторият етап е свързан с приемането на ЗАНН, по-точно на чл. 83, с който се прокарва едно нововъведение в българското законодателство, като общо се урежда административната отговорност на юридическите лица у нас. Освен че тогава се установява за пръв път обща уредба на тази отговорност, с приемането на ЗАНН се оформя и идеята за административнонаказателната отговорност на юридическите лица. Променя се налаганата административна санкция – от глоба, каквато се налага и на физическите лица, тя става имуществена санкция. Оказва се, че юридическото лице не отговаря за административно нарушение, извършено от персонала му, а за обективно неизпълнение на задължение към държавата. Третият етап от развитието на института е свързан с промените в ЗАНН, довели до възможността на юридическите лица да бъде налагана административнонаказателна отговорност за престъпления. Този етап се характеризира със своята динамика и множество промени, което доказва, че

законодателят все още търси по-добри решения в правната уредба.

Раздел четири на първа глава се отнася до теоретическите предизвикателства пред обосноваването на административнонаказателната отговорност на юридическите лица. Трудното откриване на решенията е свързано и с теоретичните предизвикателства, свързани с обосноваване на административнонаказателната отговорност на юридическите лица. Административнонаказателната и наказателноправната отговорност са близки по своите характеристики, а в наказателноправната доктрина в България е утвърден принципът “*societas delinquere non potest*”, съгласно който юридическото лице не може да бъде наказателно отговорно. Основните положения, достижение на наказателноправната наука, водещи до прилагането на този принцип са свързани с фикционните теории относно правната природа на юридическите лица – те не могат да проявяват вина; тяхната отговорност не може да бъде лична, тя е отговорност за другиго; вършенето на административни нарушения е извън правоспособността на юридическите лица и в крайна сметка нямат психика, върху която да се влияе за постигане на превантивен ефект на наказанието. Във връзка с това се стига до извода, че

отговорността на юридическите лица в ЗАНН не е възприета на основата на непротиворечива теоретична обосновка, а по прагматични причини и с цел защита на обществото.

Анализиран е въпросът защо отговорността на юридическите лица в областта на административното наказване е предпочетена пред въвеждане на наказателноправна отговорност. Приема се, че причините за това се крият най-вече в две особености на отговорността по ЗАНН. От една страна това е възприетата основна форма на вина в административнонаказателната отговорност – непредпазливостта, а от друга страна характерът на основния вид мярка на отговорност - имущественият.

2. ВТОРА ГЛАВА. Отговорността на юридическите лица за неизпълнение на задължения към държавата и общините по чл. 83 от ЗАНН

В глава втора от дисертационния труд се изследва отговорността на юридическите лица за неизпълнение на задължения към държавата и общините. Тя е предвидена в чл. 83 от ЗАНН и е специфична по своя характер обективна отговорност, като приложението ѝ е разширено и спрямо

едноличните търговци. Доколкото фокусът на дисертационния труд е свързан с административнонаказателната отговорност на юридическите лица, акцентът е поставен върху проявлението ѝ във връзка с правонарушенията, свързани с дейността на организациите.

В **раздел първи** е разгледано основанието за възникване на административнонаказателната отговорност на юридическото лице по чл. 83 ЗАНН. Тази отговорност възниква при наличие на неизпълнение на задължение юридическото лице към държавата или общините, което представлява специфично административно правонарушение.

Неизпълнението на задължение към държавата и общините е сравнено и разграничено от близки по своя характер правни явления като „нередността“ по смисъла на ЗУСЕФСУ и административното нарушение, като са изведени неговите основни характеристики.

Цялостният анализ на неизпълнението на задължение по смисъл на чл. 83 ЗАНН е осъществен във връзка с понятието за административно нарушение. Установява се, че неизпълнението на задължение към държавата и общините и административното нарушение по смисъла на чл. 6 ЗАНН са сходни от обективна страна, като

и двете се осъществяват чрез действие или бездействие, притежават обществена опасност и са противоправни и наказуеми. Същевременно те се различават от субективна страна, като наличието на вина е задължително за осъществяване на административно нарушение, докато за наличието на основанията за налагане на отговорността по чл. 83 ЗАНН вината няма никакво значение.

Във връзка с установените характеристики на неизпълнението на задължение към държавата или общината по смисъла на чл. 83 ЗАНН са разгледани и въпросите относно приложението на институтите на изключващите обществената опасност обстоятелства и изключващите вината обстоятелства по отношение на административнонаказателната отговорност на юридическите лица.

От обективна страна основанията за възникване на отговорността по чл. 83 ЗАНН притежава качеството обществена опасност. Съгласно правната теория наличието на изключващо обществената опасност обстоятелство превръща осъщественото деяние в общественополезно по своя характер деяние. С оглед на това се аргументира, че наличието на изключващи обществената опасност обстоятелства водят до освобождаване на юридическото

лице от отговорност за неизпълнение на задължение към държавата или общините.

Същевременно вината не е част от елементите на неизпълнението на задължение към държавата или общините, като основание за налагане на административнонаказателната отговорност на юридическото лице. Във връзка с това се обосновава изводът, че при действащата редакция на чл. 83 ЗАНН юридическите лица не се освобождават от отговорност, ако действието или бездействието, довело до неизпълнението на задължение към държавата или община, е осъществено при наличието на изключващи вината обстоятелства.

Предложена е законодателна промяна, с която да се установи изрично освобождаването на юридическото лице от отговорност при неизпълнение на тяхно задължение към държавата или общините при наличието на изключващите обществената опасност обстоятелства и да се предвиди изрично отпадане на отговорността при обективна невъзможност да се изпълни задължението или в случай, че неизпълнението е настъпило, независимо от това, че в организацията са били предприети достатъчно мерки годни да предотвратят неизпълнението.

Раздел втори разглежда проблемът със субектите на отговорността. В този аспект са установени две насоки, в които са необходими законодателни промени.

На първо място, е необходимо включването в кръга на отговорните субекти на организациите, които нямат признато от правото юридическо лице. Една от основните причини за това е практиката за сформирание на консорциуми под формата на граждански дружества по ЗЗД. По този начин е възможно избягването на административнонаказателната отговорност на юридическите лица.

Втората насока е свързана с необходимостта от ограничаване на кръга на отговорните по чл. 83 ЗАНН субекти. Изложеното виждане е, че тази отговорност е неефективна и дори може да доведе до вредни последици за обществото, когато се налага на юридическите лица на публичното право. Във връзка с това се възприема становището, че следва в тези случаи да се засили ролята на отговорността по чл. 24, ал. 2 ЗАНН. Съгласно текста на посочената разпоредба „за административни нарушения, извършени при осъществяване дейността на предприятия, учреждения и организации, отговарят работниците и служителите, които са ги извършили, както и

ръководителите, които са наредили или допуснали да бъдат извършени“.

В **раздел трети** се разглежда имуществената санкция като вид административна санкция и резултат от налагане на отговорността по чл.83 ЗАНН. Направена е съпоставка с глобата като вид административно наказание. Разгледани са целите на имуществената санкция като за тяхното дефиниране се изхожда от целите на административното наказване по принцип. Целта на имуществената санкция е постигане на генерална и специална превенция. Тя се постига чрез опосредено въздействие върху членовете на юридическото лице, което да ги мотивира да предприемат необходимите действия за недопускане на правонарушения при осъществяване на дейността на организацията.

Разгледани са критериите за индивидуализация на размера на индивидуализация на имуществената санкция, както и приложимостта на института на маловажността към наказуемите правонарушения на юридическите лица. Аргументира се, че във връзка с индивидуализацията на размера на имуществената санкция са приложими само критерии, които имат обективен характер. Предлага се законодателна промяна, с която да се въведат неизчерпателно критерии за индивидуализация на

имуществената санкция, свързани с продължителността на неизпълнението на задължението на юридическото лице, мястото на лицето, чиито действия или бездействия са довели до неизпълнението, в йерархията на организацията, наличието или липсата на контролни мерки и механизми в юридическото лице за недопускане на правонарушения от съответния вид и др.

Разгледана е дефиницията за „маловажен случай“, въведена в § 1, ал. 1, т. 4 ЗАНН и значението ѝ за отговорността на юридическите лица. Приема се, че от една страна възприетото определение слага край на споровете относно приложимостта на институтът на маловажността по отношение на административнонаказателната отговорност на юридическите лица. От друга страна понятието за „маловажен случай“ в ЗАНН не е съобразено със спецификите на административното наказване. При дефинирането на „маловажния случай“ законодателят си е послужил с определението за маловажен случай на престъпление, с което само се утвърждава едно вече възприето в практиката положение.

В този раздел е разгледано и отнемането в полза на държавата, предвидено в ЗАНН. Приема се, че то не е административно наказание, а принудителна административна мярка. Възприето е становището, че

разпоредбата на чл. 20, ал. 1 ЗАНН е неприложима по отношение на отговорността на юридическите лица, тъй като тя се отнася единственото до умишлено административно нарушение, а юридическите лица не могат да проявяват вина.

Идентифициран е непостоянен подход на законодателя във връзка със санкционирането на юридическите лица за административни правонарушения. Става въпрос за съществуване на отделни видове санкции в специални закони – чл. 124б от Закона за акцизите и данъчните складове, който предвижда като административно наказание на юридическите лица срочно лишаване на лицето да упражнява определена дейност или дейности в определен обект.

Раздел четвърти се отнася до реда за налагане на отговорността по чл. 83 ЗАНН.

Производството по налагане на имуществена санкция на юридическите лица по чл. 83 ЗАНН следва производството по налагане на административно наказание на физическите лица. Те имат еднакви фази и етапи. Същевременно е налице тенденция към промяна на начина на уреждане на производството по налагане на отговорността по чл. 83 ЗАНН. Понастоящем законодателят си служи едновременно с три различни

техники. Налице е общо препращане към правилата за налагане на административно наказание на физическите лица (чл. 83, ал. 2 ЗАНН), а едновременно с това си служи и с изрично указване на съответно приложение на определени правни норми (например чл. 54, ал. 9 ЗАНН). В някои случаи се предвиждат изрично и специални правила по отношение на реда за налагане на имуществените санкции (например чл. 51, ал. 3, т. 3 ЗАНН). Аргументира се, че смесването на трите подхода при уреждане на производството води до неясноти, поради което в бъдеще следва да се избягва.

Разгледани са особеностите на производството, свързани с образуването на административнонаказателното производство срещу юридическите лица, основанията за прекратяване на производството, представителството на юридическото лице и доказването в административнонаказателния процес срещу юридическите лица.

Разгледан е въпросът за значението на презумпцията за невиновност по отношение на административното наказване на юридическите лица. Изведен е изводът, че този основен принцип в наказателното, но и в административнонаказателното право, е приложим и в производството по налагане на имуществена санкция.

Приложението му обаче е ограничено, тъй като проявлението му като право на обвиненото лице да запази мълчание не е гарантирано спрямо юридическото лице. Направено е заключение, че пълното приложение на принципът за невиновност спрямо юридическите лица може да се постигне като се предвиди, че представителите на юридическите лица, както и лицата, осъществяващи дейността на организацията дават обяснения в производството, а не свидетелски показания.

Петият раздел на главата се отнася до изясняване на правната природа на отговорността на юридическите лица, предвидена в чл. 83 ЗАНН. Цялостният анализ, направен дотук позволява изграждане на позиция в спора относно това дали тази отговорност представлява гражданскоправна или административнонаказателна отговорност. Аргументирана е тезата, че отговорността, установена в чл. 83 ЗАНН не може да бъде възприета като гражданскоправна отговорност, тъй като не са и присъщи основни характеристики на правовъзстановителната отговорност. Водеща цел на отговорността на юридическите лица по ЗАНН е постигане на превенция, а не обезщетяване на нанесени вреди, тя се налага служебно от компетентен държавен орган, липсва облигационно отношение за нейното възникване.

Главата завършва с изводи, които обобщават направения анализ.

3. ГЛАВА ТРЕТА. Отговорността на юридическите лица за престъпления

В българското законодателство отговорността на юридическите лица за извършени във връзка с тяхната дейност престъпления представлява новост. Въведена е с разпоредбите на чл.83а и сл. от Закона за административните нарушения и наказания, създадени със ЗИДЗАНН, обнародван в бр.79 от 2005г. на Държавен вестник.

В литературата ни като причини за приемане на административнонаказателната отговорност на юридическите лица за престъпления се сочат обстоятелства, свързани със задължения на страната ни, възникнали по повод различни международни актове.

Българският законодател е възприел подход, при който отговорността на юридическите лица за престъпления се урежда като административнонаказателна такава. В дисертационния труд се защитава тезата, че това се дължи на факта на съществуването на административнонаказателната отговорност по чл. 83

ЗАНН. Погледнато така, установяването на отговорността на юридическите лица за престъпления като административнонаказателна отговорност не налага търсене на обосновка и преразглеждане на различни понятия в наказателното право. Поради това предвиждането на отговорността на юридическите лица за престъпления в ЗАНН е най-лесният от възможните подходи. Същевременно особенният характер на уредената в чл. 83а и сл. от ЗАНН отговорност и разликите в природата ѝ в сравнение с тази на общата административнонаказателна отговорност, води до особености в уредбата на разглеждания институт. От въвеждането ѝ досега тя е била обект на много промени. По-голямата част от тях са свързани с разширяване на каталога от престъпления, предвиден в ал. 1 на чл. 83а, за които на юридическото лице може да бъде наложена имуществена санкция. Но някои от промени се отнасят до други важни аспекти, свързани с материалноправни или процесуални въпроси, свързани с трудностите за съотнасяне на тази отговорност към административното наказване. Един от показателните примери в тази връзка е честата промяна в подсъдността на делата, свързани с налагане на имуществена санкция на юридическите лица престъпления.

В **раздел първи** е разгледано основанието за налагане на отговорността по чл. 83а ЗАНН. Посочени са основните възгледи относно същността на основанието за възникване на отговорността по чл. 83а ЗАНН. Предпочитание е дадено на тезата, че основанието за налагане на имуществена санкция тук е престъпление, извършено от друг субект – физическо лице. За това отговорността по чл. 83а ЗАНН не е отговорност за лично поведение, а е отговорност за чуждо и виновно поведение.

Анализирани са материалноправните предпоставки за възникване на отговорността на юридическото лице по чл. 83а ЗАНН.

Като основна предпоставка се установява наличието на извършено престъпление, което попада в каталога на престъпленията, изброени изчерпателно в чл. 83, ал. 1 ЗАНН. Критикува се законодателния подход за определяне на изрично определяне на престъпленията, за което юридическото лице може да бъде отговорно по ЗАНН, като се предлага промяна, с която да се предвиди възможност за налагане на имуществена санкция за всеки вид престъпление. Предложеното изменение се аргументира с постигане на по-пълна защита на обществените отношения и отпадане на необходимостта от непрекъснати промени в чл. 83а, ал.1 ЗАНН.

Като допълнителни материалноправни предпоставки за възникване на отговорността на юридическото лице за престъпление са разгледани обогатяването или създадената възможност за обогатяване на юридическото лице от престъпление и свързаността на физическото лице – извършител на престъплението и юридическото лице. Наличието им всъщност означава двустранна връзка между санкционираната организация и юридическото лице.

В **раздел втори** е разгледан въпросът за субекта на отговорността по чл. 83а и сл. ЗАНН. По-конкретно е отбелязано, че кръгът на отговорните субекти на отговорността за престъпления по ЗАНН е стеснен в сравнение с този по чл. 83 ЗАНН. Освен едноличните търговци, отговорност по изричната регламентация на чл. 83а, ал.7 не носят административнонаказателна отговорност за престъпления държавата, държавните органи, органите на местното самоуправление, както и на международните организации.

В **раздел трети** са разгледани особеностите на мярката на отговорност, предвидена в чл. 83а ЗАНН – имуществената санкция. По своето същество мярката за отговорност тук не се различава съществено по своя характер от тази по чл. 83 ЗАНН. Специфично за

отговорността на юридическите лица за престъпления обаче е, че минималният и максималният размер на имуществената санкция е предвиден в ЗАНН, а не в НК и че те не се намират в пряка зависимост от обществената опасност на престъплението. Предвидени са специални правила за индивидуализация на имуществената санкция, каквито липсват по отношение на имуществената санкция, налагана във връзка с чл.83 ЗАНН. Обстоятелствата, които следва да се съобразят, не са предвидени *numerus clausus*. Въпреки това *de lege ferenda* изрично изброените критерии следва да бъдат допълнени с мястото на физическото лице – пряк извършител на престъплението и наличието на предварително предприети мерки от страна на организацията за предотвратяване на престъпленията при осъществяване на тяхната дейност.

Разгледано е и отнемането на облагата в полза на държавата. То не представлява мярка за отговорност, а е средство за възстановяване на законосъобразното положение. Изведена е тезата за неговия субсидиарен характер, който е аргумент против идеята, че основната причина за въвеждане на отговорността за престъпления на юридическите лица е отнемането на придобитата облага от престъплението.

Раздел четвърти се отнася до реда за налагане отговорността на юридическите лица за престъпление. Производството по налагане на имуществена санкция за престъпления е специфично по своя характер производство. То се развива пред съда и с задължителното участие на прокурор, за разлика от производството по налагане на имуществена санкция по чл. 83 ЗАНН. Историята на правната уредба се характеризира с чести промени в производствените правила, което води до извода, че законодателят все още търси правилното решение.

С оглед на ефективността на института на отговорността на юридическите лица за престъпления се възприема тезата, че производството по налагане на имуществената санкция следва да бъде подчинено на принципите за процесуална икономия, за разкриване на обективната истина и за гарантиране на правата на субекта на отговорността. Във връзка с това възможност за обединяване на делото срещу юридическото лице за престъпление и делото срещу физическото лице – извършител на престъплението ще доведе едновременно до процесуална икономия от една страна и по-пълно изследване на обстоятелствата, имащи отношение към отговорността на юридическите лица.

Производството срещу юридическото лице за налагане на имуществена санкция за престъпление е самостоятелно производство. То може да бъде повдигнато и без да се образува наказателно производство по Наказателния кодекс срещу физическото лице – извършител на престъплението, както и в случаи, при които образуваното наказателно производство е прекратено без произнасяне на съда за наличието или липсата на извършено престъпление. Съгласно правилата на чл. 83а и сл. ЗАНН обаче съдът не може да се произнася по въпросите за наличието и авторството на извършено престъпление. С оглед на това при настоящата уредба е принципно възможно налагане на имуществена санкция на юридическото лице без установено престъпление или без установен автор на престъплението. Това представлява сериозен проблем с оглед на правните принципи и справедливостта. Поради това е направено предложение за създаване на възможност съда, разглеждащ делото срещу юридическото лице да установи наличието или липсата на извършено престъпление.

В този раздел се правят и предложения за въвеждане на изрична уредба на представителството на юридическото лице в производството, забрана за това, то да се представлява от физическото лице – извършител на

престъплението, както и за отпадане на ограниченията при доказването пред апелативните съдилища. Предложенията са направени с оглед създаване на гаранции за правата на юридическите лица и разкриване на обективната истина.

Направените изводи са свързани с характеристиките на отговорността, уредена в чл. 83а и сл. ЗАНН.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключението на дисертационния труд е направено обобщение на резултатите от изследването. Накратко са посочени установените от анализа на законодателството, правната литература и съдебната практика положения и изведените предложения за законодателни промени.

III. ПРИНОСНИ МОМЕНТИ

Приносът на дисертационния труд се състои в достигане на научни и приложни резултати, свързани с поставените цели и задачи на изследването. Като основни приносни моменти могат да се сметат, както следва:

- Трудът представлява първото цялостно изследване на административнонаказателната отговорност на юридическите лица, като представя задълбочен анализ на законодателството, свързано с налагането на тази отговорност.
- Изведена е връзката между възприетата в българското законодателство теория относно природата на юридическите лица и трудностите за теоретично обосноваване на възможностите за налагане на наказателен вид отговорност на юридическите лица. Трудът съдържа авторовото виждане относно причините за въвеждането на административнонаказателната отговорност на юридическите лица в ЗАНН и защо тя е предпочетена пред наказателноправната отговорност на юридическите лица.
- Направен е анализ на законодателствата на редица страни от англосаксонската и континенталната правна система, като за целта се разглеждат трудовете на редица чужди автори и чужда съдебна практика. Разгледаните въпроси и направените изводи изграждат контекст за изследване на

административнонаказателната отговорност на юридическите лица и позволяват идентифициране на посоките на бъдещо развитие на нормативната уредба на отговорността на юридическите лица по ЗАНН.

- Изготвен е историко-правен анализ и периодизация на развитието на правната уредба на административнонаказателната отговорност на юридическите лица в българското законодателство, показващ ясно продължаващата и към настоящия момент еволюция на института.
- Приносен момент е направеното разграничение между неизпълнението на задължение на юридическото лице към държавата или общините като основание за налагане на административнонаказателна отговорност на юридическите лица и сходни с него правонарушения – административното нарушение и нередността по смисъла на ЗУСЕФСУ.
- Като приносни моменти могат да се разгледат анализът на приложимостта на институтите на изключващите вината обстоятелства и изключващите обществената опасност обстоятелства спрямо административнонаказателната отговорност на юридическите лица по ЗАНН, както и на критериите за индивидуализация на имуществената санкция и установяване на „маловажен случай“ на

неизпълнение на задължение към държавата или общините по смисъла на чл. 83 ЗАНН.

- Изведено е аргументирано виждане относно характерът на отговорността на юридическите лица по ЗАНН.
- Разкрити са редица особености и проблеми в административнонаказателното производство за налагане на имуществени санкции на юридическите лица за неизпълнение на задължения към държавата или общините и за престъпления, свързани с липса на достатъчни гаранции за правата на заподозрения субект.
- Направени са критики и препоръки *de lege ferenda* за нормативни промени:
  - в посока промени кръгът на отговорните по чл. 83 от ЗАНН субекти, като се предлага въвеждане на административна отговорност за неперсонифицираните организации, както и извеждане от него на юридическите лица на държавните органи и общините;
  - за по-детайлно законодателно уреждане на критериите за определяне и индивидуализация на имуществената санкция, налагана във връзка с чл. 83 от ЗАНН;
  - за ограничаване на административнонаказателната отговорност на юридическите лица по чл. 83 ЗАНН, като се предвидят хипотези, при които юридическото лице не

следва да носи отговорност за неизпълненото си задължение;

- за утвърждаване на принципа на кодификацията, като не се допуска предвиждане на особени административни санкции и наказания за юридическите лица в специални закони;
- по отношение на отговорността на юридическите лица за престъпления е предложено изоставяне на подхода на изричното указване в закона на престъпленията за извършването, на които може да се налага имуществена санкция на юридическите лица, допълване на критериите за индивидуализация на имуществената санкция;
- във връзка със създаване на предпоставки за разкриване на обективната истина и за постигане на процесуална икономия се предлага създаването в закона на възможност за обединяване на делото срещу юридическото лице за престъпление и делото срещу физическото лице – извършител на престъплението;
- с оглед на гарантиране на защитата на правата на юридическите лица в производството по налагане на отговорност на юридическото лице за престъпление се предлага изричното уреждане на представителството на юридическото лице в производството и отпадане на

ограниченията при доказването при апелативното производство;

- предлага се в производството по см. 83а и сл. ЗАНН да се създаде възможност за съда, разглеждащ делото срещу юридическото лице да установи наличието или липсата на извършено престъпление, което ще доведе до недопускане на случаи, в които юридическото лице да бъде санкционирано за престъпление, чието извършване не е доказано.

IV. Публикации, свързани с предмета на дисертационния труд

1. Rusev, P. The Administrative Liability under Art. 24, Par. 2 of the Administrative Violations and Sanctions Act // International Journal of Innovative Technologies in Social Science, (3(31), 2021.
2. Русев, П. Значението на вината за административната отговорност на юридическите лица // Норма, №5, 2021. Достъпно на: <https://www.norma.bg/bg/article/733/>
3. Русев, П. Административната отговорност на юридическите лица на държавните органи и общините. Реформата в административното наказване от 2020 г. Сборник доклади. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. 2021 г., с. 331-343.
4. Русев, П. Маловажните нарушения по закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН) и административнонаказателната отговорност на юридическите лица и едноличните търговци, Годишник: XXII юбилейна конференция за студентско научно творчество. Том XLIII, Бургаски свободен университет, 2021, с.125-134
5. Русев. П. Сравнителноправен анализ на административната отговорност на организациите по

ЗАНН и Закона за административните наказания в Германия. // Международна политика, № 1, 2021, с. 89-103.
http://ip.swu.bg/mod/data/view.php?d=1&perpage=10&search=2021&sort=1&order=DESC&advanced=0&filter=1&advanced=1&f_1=2021&f_2=1&f_3=&f_4=&f_5=&f_6=

**SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI"
BLAGOEVGRAD**

Administrative Criminal Liability of Legal Persons

Faculty of Law and History
Department: "Public Law Sciences"

AUTHOR'S ABSTRACT

of

Dissertation for the award of the educational and scientific
degree "Doctor"

by

Plamen Tsankov Rusev,
Full-time Doctoral Student

Field of Higher Education: 3. Social, Economic, and Legal
Sciences

Professional Field: 3.6. Law

Doctoral Program: Administrative Law and Administrative
Process

Scientific Supervisor: Prof. Dr. Veselina Kanatova-Buchkova

Blagoevgrad,
2024

The dissertation is up-to-date and in accordance with the legislation as of May 31, 2024. It consists of 328 pages and is structured into an introduction, three chapters, a conclusion, and a bibliography.

The defense of the dissertation will take place on October 3, 2024, at 11:00 a.m., in room № 302, in Building № 6 of the South-West University "Neofit Rilski," Blagoevgrad, during a meeting of the academic jury.

Content of the scientific work

INTRODUCTION

CHAPTER ONE. Legal persons and their liability in administrative law: theoretical challenges, comparative legal analysis and its development in Bulgaria.

1. The nature of the legal person as a subject of law.
2. The liability of legal persons for administrative violations and crimes - a comparative legal review.
  - 2.1. The liability of legal persons and organizations in the countries of the Anglo-Saxon legal system.
    - 2.1.1. Objective liability.
    - 2.1.2. Vicarious liability and its development in the USA.
    - 2.1.3. The theory of identification (identification theory) and its development in England.
    - 2.1.3. The theory of "collective knowledge" (Aggregation theory).
    - 2.1.5. "Corporate culture" and liability of legal persons in Australia.
  - 2.2. The liability of legal persons for administrative offenses and crimes in some countries of the continental legal system.
    - 2.2.1. Liability of legal persons for administrative offenses and crimes in Italy.
    - 2.2.2. Liability of legal persons for administrative offenses and crimes in Germany.
    - 2.2.3. Liability of legal persons for administrative violations and crimes in Russia.
3. Historical development of the liability of legal persons in Bulgaria.
4. Administrative criminal liability and legal persons: theoretical challenges.

CHAPTER TWO. The liability of legal persons for non-fulfillment of obligations to the state and the municipality under Art. 83 of AVSA.

1. Grounds for imposing a pecuniary sanction under Art. 83 of AVSA.
2. Subject of the administrative liability under Art. 83 of AVSA.
3. Administrative sanctions of legal persons.
  - 3.1. Property sanction.
  - 3.2. Deprivation in favor of the state.
  - 3.3. Special cases of administrative punishment of legal persons.
4. Procedure for imposing the liability under Art. 83 of the AVSA.
  - 4.1. Establishment of administrative criminal proceedings against legal persons.
  - 4.2. Resolution of the administrative criminal file and grounds for termination of the administrative criminal proceedings.
  - 4.3. Representation of the legal person in administrative criminal proceedings.
  - 4.4. Evidence in administrative criminal proceedings against legal persons and the operation of the presumption of innocence.
5. On the legal nature of the liability under Art. 83 of the AVSA.
6. Conclusions.

CHAPTER THREE. Liability of legal persons for crimes.

1. Basis for imposition of liability.
  - 1.1. Opinions regarding the grounds for imposing administrative criminal liability on legal persons under Art. 83a et seq. AVSA.
  - 1.2. Substantive legal prerequisites for the liability of the legal person under Art. 83a et seq. AVSA.
2. Subjects of liability.
3. Administrative sanctions.

3.1. Property sanction

3.2. Confiscation of the property acquired by the crime

4. Procedure for imposing the liability of legal persons for crimes.

5. Conclusions.

CONCLUSION

Bibliography

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

1. Relevance of the research

In the modern world, legal persons are among the primary drivers of economic and social development. By the year 2000, 51 of the 100 most economically powerful organizations globally were corporations, while only 49 were countries. In 1999, the total sales of the 200 largest companies were equivalent to 27.5% of the world's GDP.

The trend of increasing influence of legal persons has continued into the 21st century, both globally and in Europe, and Bulgaria is no exception. This growing influence necessitates more detailed legal regulation of the activities of legal persons. Legislators must protect the public interest in two key areas: ensuring protection from illegal behavior by legal persons and organizations, and providing the necessary conditions for the free exercise of their activities. These goals often conflict, posing a challenge for the law to strike an appropriate balance. One of the most challenging areas in this regard is the liability of legal persons for administrative violations and crimes.

From a comparative legal perspective, the liability of legal persons and organizations for administrative violations

and crimes has evolved significantly in recent decades. Many countries have recognized the possibility of holding corporate bodies criminally liable in a broad sense, encompassing both criminal and administrative liability. This trend is also evident in Bulgaria. While the administrative criminal liability of legal persons has been recognized for some time, recent years have seen several changes in its regulation. It is becoming increasingly clear that the institution of liability for administrative violations and crimes will continue to develop. In Bulgarian legal literature, the issue of the liability of legal persons for administrative violations and crimes has been addressed by numerous scholars in the fields of administrative and criminal law, including Nikola Dolapchiev, Anton Girginov, Petko Staykov, Ivan Dermendzhiev, Emil Zlatarev, Kino Lazarov, Petko Stainov, Dobri Dimitrov, Tsvetan Sivkov, Ralitsa Ilkova, Emilia Kandeveva, and others. Despite the significant number of authors who have explored this topic, there is a lack of comprehensive studies specifically dealing with the liability of legal persons for administrative offenses and crimes.

Moreover, an analysis of judicial practice related to the imposition of administrative liability on legal persons reveals that Bulgarian courts have reached conflicting decisions on several issues related to this type of liability. Even the legal

nature of this liability is a point of contention, largely due to the few and vague regulations that govern it. These regulations are not always sufficient to uphold the principle of justice when sanctioning legal persons. This situation has a direct impact on the quality of justice in the area of imposing property sanctions on legal persons by state bodies and courts.

Given the above, the issue of the liability of legal persons and organizations for administrative offenses and crimes in Bulgaria is both relevant and worthy of further investigation.

2. Object and subject of the study

The object of this study is the administrative criminal liability of a specific category of legal subjects: legal persons. As a primary group within the legal framework, legal persons possess distinct characteristics that result in unique aspects of their liability for administrative offenses and crimes committed during or in connection with their activities. The research delves into the substantive and some procedural legal aspects of the administrative criminal liability of legal persons, as outlined in the legal provisions of the Administrative Offenses and Punishments Act (AVSA). This includes an examination of the reasons for the emergence of such liability, its objectives, the

specific type of sanctions involved, and the rules governing their imposition.

3. Aims and objectives of the study

The aim of this research is to provide a more comprehensive understanding of the administrative liability of legal persons within the Bulgarian legal system, to highlight the theoretical challenges related to its substantive regulation, and to examine the nuances of its imposition. Additionally, the research seeks to propose recommendations for the further development of this legal institute.

To achieve these goals, the following key tasks were undertaken:

1. To study the accepted theoretical and legislative perspectives on the nature of legal persons and administrative criminal liability.
2. To explore the issue of legal liability for both legal persons and organizations.
3. To examine the historical development of the institution of administrative criminal liability of legal persons in Bulgarian legislation.

4. To review the regulation of legal persons' liability for administrative violations and crimes in selected other countries.
5. To analyze current Bulgarian legislation that addresses the substantive and some procedural aspects of administrative criminal liability for legal persons.
6. To assess judicial practices related to the imposition of property sanctions on legal persons, identifying areas where such practices are inconsistent.
7. To offer proposals for improving legislation in the field of administrative criminal liability of legal persons, with the aim of ensuring justice and resolving contradictions in judicial practice.

In the course of addressing these tasks, it was demonstrated that the general regulation of administrative criminal liability for legal persons in Bulgaria, despite recent reforms, still requires revision and updating. The current legislation remains overly concise and lacks sufficient clarity, leading to unfair situations and contradictions in judicial practice.

4. Methodological, normative, theoretical and empirical basis of the study.

In the development of this dissertation, general scientific research methods were employed, including critical-analytical methods, the historical method, and methods of analysis and synthesis. Numerous normative and theoretical sources were studied. To clarify the issues at hand and validate the hypotheses, detailed analysis was applied to both the legal norms governing the administrative criminal liability of legal persons in Bulgaria and the relevant judicial practices concerning the enforcement of this liability.

To contextualize the problem within the broader development of the researched legal institute on an international level and to identify effective solutions for imposing liability on legal persons for administrative violations and crimes, the comparative law method was utilized. Additionally, the legal-axiological method was applied to assess the need for legislative changes concerning the imposition of sanctions on legal persons by the state.

Through the use of the critical-analytical method, the current legislation related to the administrative criminal liability of legal persons was evaluated, leading to the formulation of several proposals *de lege ferenda*.

5. Structure of the dissertation work

The dissertation is structured into four distinct parts: an introduction, three chapters, and a conclusion.

The introduction outlines the main problem and justifies its relevance.

In the first chapter, the dissertation explores key perspectives on the nature of legal persons, as well as the fundamental characteristics of legal liability as a legal phenomenon, with a particular focus on administrative criminal liability. The chapter also examines how certain foreign legal systems address the legal liability of legal persons, with an emphasis on countries within the Anglo-Saxon legal tradition, where the concept of criminal liability for legal persons has a longer history. Additionally, the regulation in countries following the continental legal system, which, like Bulgaria, have not introduced criminal liability for legal persons but instead impose administrative sanctions, is analyzed.

A historical review of the regulation of administrative criminal liability for legal persons in Bulgarian legislation is conducted, identifying three stages in its development. The principle of *societas delinquere non potest*, which asserts the impossibility of legal persons committing crimes or administrative violations and thus being held criminally or

administratively liable, is discussed in the context of the legal theories and concepts of liability adopted by the legislator.

The second chapter is dedicated to the administrative criminal liability of legal persons for failing to fulfill obligations to the state and municipalities under Article 83 of the Law on Administrative Violations and Sanctions (AVSA). This chapter examines the basis for this liability, its subjects, and the unique characteristics of the liability measure itself—namely, the imposition of property sanctions.

The third chapter focuses on the administrative criminal liability of legal persons for crimes, as regulated under Article 83a and subsequent articles of the AVSA. It discusses the differences between this type of liability and the general liability outlined in Article 83 of the AVSA, the specific conditions under which this liability arises, and the use of property sanctions as a punitive measure.

II. CONTENTS OF THE DISSERTATION

INTRODUCTION

The relevance of the topic is established in the introduction of the dissertation, driven by the increasing role of legal persons in both public and economic life, a trend observed in Bulgaria and globally. This growing influence underscores the importance of addressing the liability of legal persons and organizations, making it a pertinent issue for the legislation of many countries, including Bulgaria. The introduction outlines the central theme of the dissertation, along with the main goals, objectives, and the scope of the research, both in terms of its object and subject. Additionally, the scientific hypothesis is presented.

1. CHAPTER ONE. Legal persons and their liability in administrative law: theoretical challenges, comparative legal analysis and its development in Bulgaria.

In the first chapter, the primary theoretical challenges related to establishing a solid foundation for a comprehensive

understanding of the administrative criminal liability of legal persons are explored.

Section One examines the main theoretical groups concerning the legal nature of legal persons as subjects of law. The first group includes theories that view legal persons as abstract, artificial constructs incapable of forming their own will or guilt. These ideas stem from the fictional theory, whose foundations, as noted by many scholars, were laid in medieval canon law. The second group consists of theories that regard legal persons as real, existing legal persons capable of forming their own will and engaging in culpable behavior. This group is primarily associated with the organic theory, which, as literature suggests, emerged as a response to fictional theories. The research reveals that Bulgarian legislation is heavily influenced by fictional theories, which is significant when considering the theoretical justification for the liability of legal persons and the legislative approach to administrative criminal liability for these special legal persons.

Section Two discusses the contradiction between the existence of administrative criminal liability for legal persons and the prevailing understanding of their legal nature, a challenge also present in the legal systems of other countries. This section reviews the regulation of collective legal persons' liability for public law offenses in various countries,

highlighting the specifics of Bulgaria's legislative decisions and suggesting potential avenues for further development of administrative criminal liability regulations in Bulgaria.

The section also examines the main models of imposing liability on legal persons within the Anglo-Saxon legal system. In these countries, there is a system of objective no-fault corporate liability for so-called "public welfare offenses" and "regulatory offenses." Additionally, numerous models for imposing liability on legal persons are related to the concept of corporate guilt, including the doctrine of vicarious liability, the identification theory, the theory of "collective knowledge," and the corporate culture theory developed in Australia.

The legislation governing the liability of legal persons for administrative violations and crimes in several countries within the continental legal system has also been examined, with a particular focus on the Federal Republic of Germany, the Italian Republic, and the Russian Federation. Like Bulgaria, these three countries have not introduced criminal liability for legal persons, but they do have systems of corporate administrative liability.

The decision to analyze the administrative liability of legal persons in these countries stems from the similarity of their legal frameworks to Bulgaria's, specifically their exclusion of corporate criminal liability while accepting or further

developing the existing administrative liability of legal persons. By examining these countries' approaches, it becomes possible to identify the strengths and weaknesses of the Bulgarian legal framework concerning this issue and to uncover potential gaps in Bulgarian legislation.

The comparative legal analysis of liability models in both common law countries and those within the continental legal system reveals a trend towards developing concepts of guilt for legal persons or establishing a connection between culpable behavior and the offense for which the legal person is sanctioned. This approach contrasts with the Bulgarian model, which is based on imposing objective administrative criminal liability on legal persons, without necessarily linking it to culpable behavior.

Section Three of the first chapter provides an analysis of the historical development of administrative criminal liability for legal persons in Bulgaria. This institution has evolved under the specific conditions of Bulgarian society, and the historical review identifies three distinct stages in its development.

The first stage occurred before the adoption of the Law on Administrative Violations and Sanctions (AVSA) in 1969. During this period, the legislator lacked a clear philosophy regarding the liability of legal persons. Instead, individual

offenses were addressed, with liability regulations tailored to the specific needs of particular legal relationships governed by special laws.

The second stage began with the adoption of AVSA, specifically Article 83, which introduced a significant innovation in Bulgarian legislation by establishing a general framework for the administrative liability of legal persons. For the first time, a comprehensive regulation of this liability was created, and the concept of administrative criminal liability for legal persons started to take shape. A key change during this stage was the shift from fines, which were also imposed on natural persons, to property sanctions specifically designed for legal persons. This marked a departure from the idea that legal persons were liable for administrative violations committed by their staff, focusing instead on their objective failure to fulfill obligations to the state.

The third stage is associated with subsequent amendments to AVSA, which allowed for the imposition of administrative criminal liability on legal persons for certain crimes. This stage is characterized by its dynamic nature and numerous legislative changes, reflecting the ongoing search for better solutions within the legal framework.

Section Four addresses the theoretical challenges involved in justifying the administrative criminal liability of

legal persons. These challenges are significant because administrative criminal liability and criminal liability share many characteristics. In Bulgarian criminal law doctrine, the principle *societas delinquere non potest*—which asserts that a legal person cannot be held criminally liable—is well established. This principle is rooted in fictional theories about the legal nature of legal persons, which argue that such persons cannot possess guilt, their liability cannot be personal but rather vicarious, committing administrative violations is beyond their legal capacity, and they lack a psyche that could be influenced to achieve the preventive effect of punishment.

It is concluded that the introduction of legal person liability under AVSA was not based on an incontrovertible theoretical foundation, but rather on pragmatic considerations aimed at protecting society.

The section also analyzes why administrative liability for legal persons was preferred over the introduction of criminal liability. The reasons for this preference are attributed mainly to two features of liability under AVSA: the predominant form of guilt in administrative criminal liability—negligence—and the nature of the primary sanction—property-based penalties.

2. SECOND CHAPTER. The liability of legal persons for non-fulfillment of obligations to the state and municipalities under Art. 83 of AVSA

The second chapter of the dissertation examines the liability of legal persons for failing to fulfill obligations to the state and municipalities, as outlined in Article 83 of the Law on Administrative Violations and Sanctions (AVSA). This form of liability is characterized by its objective nature and also extends to sole traders. Given that the dissertation focuses on the administrative criminal liability of legal persons, particular attention is paid to how this liability manifests in relation to offenses connected to the activities of organizations.

Section One explores the basis for the emergence of administrative criminal liability for legal persons under Article 83 of AVSA. This liability arises when a legal person fails to fulfill an obligation to the state or municipalities, constituting a specific administrative offense.

The non-fulfillment of an obligation to the state or municipalities is compared and distinguished from similar legal phenomena, such as "irregularity" under Law for the Management of EU Structural Funds and Investment Funds (LMEUSFIF) and standard administrative violations, with the primary characteristics of each being identified.

The comprehensive analysis of non-fulfillment of an obligation under Article 83 of AVSA is conducted within the context of the concept of administrative violations. It is established that non-fulfillment of an obligation to the state or municipalities and administrative violations under Article 6 of AVSA share similar objective characteristics, including being carried out through action or inaction, posing a public danger, and being illegal and punishable. However, they differ subjectively, as guilt is a mandatory element for an administrative violation, whereas, under Article 83 of AVSA, guilt is irrelevant in determining the liability of the legal person.

Given these characteristics, the chapter also considers the application of circumstances that exclude public danger and guilt in relation to the administrative criminal liability of legal persons.

From an objective standpoint, the basis for liability under Article 83 of AVSA carries the element of public danger. According to legal theory, the presence of circumstances excluding public danger transforms an act into one that is socially beneficial in nature. Thus, it is argued that the existence of such circumstances should lead to the legal person being exempt from liability for non-fulfillment of obligations to the state or municipalities.

However, guilt is not considered an element in the non-fulfillment of obligations under Article 83 of AVSA. Consequently, the current legislation does not absolve legal persons from liability even if the action or inaction leading to non-fulfillment occurred under circumstances that would typically exclude guilt.

To address this issue, a legislative change is proposed. The change would explicitly exempt legal persons from liability in cases where non-fulfillment of obligations to the state or municipalities occurs under circumstances excluding public danger. Additionally, it would provide for the express cessation of liability in situations where the non-fulfillment resulted from an objective inability to meet the obligation or where the default occurred despite adequate preventive measures being taken within the organization.

The issue of responsible subjects is also addressed in the **second section** of the chapter, highlighting two key areas where legislative changes are necessary.

First, it is suggested that the scope of responsible persons should include organizations that do not have legal person status under the law. This expansion is necessary due to practices such as forming consortia as civil companies under the Law of Obligations, or Contracts, which can be used to avoid administrative criminal liability.

Second, there is a need to limit the scope of responsible persons under Article 83 AVSA, particularly concerning public law persons. It is argued that holding these persons liable is ineffective and may even harm society. Instead, liability should be placed on individuals under Article 24, Paragraph 2 of the AVSA, which holds workers, employees, and managers accountable for violations committed during their official activities.

The dissertation further, in **chapter three**, examines the pecuniary sanction as a form of administrative penalty and the result of imposing liability under Article 83 AVSA. A comparison is made between the pecuniary sanction and fines, another type of administrative punishment. The objectives of the pecuniary sanction are aligned with the broader goals of administrative punishment, focusing on general and specific prevention. This is achieved by indirectly influencing members of the legal person, motivating them to take necessary actions to prevent future offenses.

The criteria for determining the amount of the pecuniary sanction are discussed, emphasizing that only objective criteria should be used. A legislative change is proposed to introduce non-exhaustive criteria for individualizing pecuniary sanctions, considering factors such as the duration of the failure to fulfill the obligation, the position

of the individual responsible within the organization, and the presence of preventive measures within the legal person.

The concept of a "minor case" as defined in § 1, Paragraph 1, Item 4 of the AVSA is also analyzed, particularly its relevance to the liability of legal persons. The adopted definition resolves the debates about the applicability of the concept of insignificance to the administrative criminal liability of legal persons. However, it is noted that the definition does not fully align with the nature of administrative punishment, as it borrows from criminal law definitions, reflecting a position already established in practice.

The dissertation also considers the provision for confiscation in favor of the state under the AVSA, concluding that it should be classified as a coercive administrative measure rather than an administrative penalty. It is noted that Article 20, Paragraph 1 of the AVSA, which pertains to intentional administrative violations, is not applicable to legal persons, as they cannot exhibit guilt.

Finally, the dissertation identifies an inconsistent legislative approach regarding the sanctioning of legal persons for administrative offenses. This inconsistency is highlighted by the existence of different types of sanctions in special laws, such as those in Article 124b of the Law on Excise Taxes and Tax Warehouses, which provides for the temporary deprivation of a

legal person's right to engage in certain activities or operate in specific premises as an administrative penalty. This inconsistency underscores the need for a more coherent legislative framework concerning the administrative criminal liability of legal persons.

Section four discusses the procedure for imposing liability under Article 83 of the AVSA. The process for imposing a pecuniary penalty on legal persons under this article follows the same phases and stages as the procedure for imposing administrative penalties on natural persons. However, there is a noticeable shift in how the proceedings for imposing liability under Article 83 of the AVSA are being handled. The legislator currently employs three different techniques simultaneously. First, there is a general reference to the rules for imposing administrative penalties on natural persons (Article 83, Paragraph 2 AVSA). Second, there is the explicit application of specific legal norms (e.g., Article 54, Paragraph 9 AVSA). Finally, in some cases, special rules are explicitly provided for the procedure of imposing pecuniary sanctions (e.g., Article 51, Paragraph 3, Item 3 AVSA). It is argued that the mixing of these three approaches creates ambiguities and should therefore be avoided in the future.

The specific aspects of the proceedings, such as the initiation of administrative criminal proceedings against legal persons, the reasons for not terminating the proceedings, the representation of the legal person, and the evidence used in these proceedings, are examined. Additionally, the issue of the presumption of innocence in relation to the administrative punishment of legal persons is discussed. It is concluded that, while this fundamental principle in both criminal and administrative penal law is applicable in proceedings for imposing pecuniary sanctions, its application is limited. For instance, the right to remain silent, a key aspect of the presumption of innocence, is not guaranteed for legal persons. To fully apply the principle of innocence to legal persons, it is suggested that the representatives of legal persons, as well as those carrying out activities on behalf of the organization, should provide explanations during proceedings rather than testimony.

The **fifth section** of the chapter focuses on clarifying the legal nature of the liability of legal persons as provided in Article 83 of the AVSA. The analysis conducted throughout the chapter supports a position in the ongoing debate regarding whether this liability constitutes civil or administrative criminal liability. It is argued that the liability established under Article 83 of the AVSA cannot be considered civil liability, as it lacks the fundamental characteristics inherent to legal liability in civil

law. The primary goal of the liability of legal persons under the AVSA is prevention, not the compensation of damages. It is imposed ex officio by a competent state body, and there is no bond relationship necessary for its occurrence.

The chapter concludes with a summary of the analysis presented, consolidating the arguments and insights discussed.

3. CHAPTER THREE. Liability of legal persons for crimes

In Bulgarian legislation, the liability of legal persons for crimes committed in connection with their activities is a relatively recent development. This concept was introduced through the provisions of Article 83a and subsequent articles in the Law on Administrative Violations and Penalties, as established by the amendments published in the State Gazette, Issue No. 79 of 2005. The reasons for adopting administrative criminal liability for legal persons in Bulgaria have often been attributed to the country's obligations arising from various international agreements.

The Bulgarian legislator has chosen to regulate the liability of legal persons for crimes as an administrative penalty. The dissertation argues that this decision is rooted in the existing framework of administrative criminal liability under Article 83 of the AVSA. By establishing the liability of legal

persons for crimes within the context of administrative criminal liability, the need for justification or re-examination of criminal law concepts is minimized. Consequently, introducing liability for legal persons for crimes under the AVSA was the most straightforward approach available.

However, the specific nature of the liability regulated by Article 83a and the following articles of the AVSA, along with its differences from general administrative criminal liability, has led to particular nuances in the regulation of this legal framework. Since its inception, this area of law has undergone numerous changes, most notably in expanding the list of crimes under Paragraph 1 of Article 83a, for which a pecuniary sanction can be imposed on a legal person. Some changes have also addressed other significant aspects, such as substantive or procedural issues, which have presented challenges in aligning this liability with the broader framework of administrative penalties. A notable example of this is the frequent adjustments in the jurisdiction over cases involving the imposition of pecuniary sanctions on legal persons for crimes.

In the **first section** of this discussion, the grounds for imposing liability under Article 83a AVSA are examined. Various perspectives on the essence of the basis for this liability are considered, with a preference given to the view that the basis for imposing a pecuniary sanction under this article is a crime

committed by a different person—a natural person. Thus, the liability under Article 83a AVSA is not for the person's own conduct but rather for the conduct of another, which is culpable.

The substantive legal prerequisites for the emergence of legal person liability under Article 83a of the Law on Administrative Violations and Penalties (AVSA) begin with the requirement of a committed crime. This crime must fall within the specific catalog of offenses listed exhaustively in Article 83a, Paragraph 1 of the AVSA. The legislative approach that defines a precise list of crimes for which a legal person can be held accountable under the AVSA has been criticized. There is a proposal to amend this by allowing the imposition of pecuniary sanctions for any type of crime, which would better address public relations comprehensively and reduce the need for constant revisions to Article 83a, Paragraph 1 AVSA.

Additional substantive legal prerequisites for the liability of a legal person for a crime include the enrichment or potential enrichment of the legal person resulting from the crime and the connection between the natural person who committed the crime and the legal person. These prerequisites establish a two-way relationship between the sanctioned person and the crime committed by the natural person.

In the **second section**, the focus is on the subjects of liability under Article 83a and subsequent provisions of the

AVSA. It is noted that the scope of persons liable for crimes under AVSA is narrower than under Article 83 AVSA. Specifically, in addition to sole traders, persons such as the state, state bodies, local self-government bodies, and international organizations are explicitly excluded from administrative criminal liability for crimes under Article 83a, Paragraph 7.

The **third section** examines the specifics of the property sanction provided for in Article 83a AVSA. Although this measure of liability is similar in nature to that under Article 83 AVSA, there are distinct features when it comes to the liability of legal persons for crimes. Notably, the AVSA prescribes the minimum and maximum amounts for the pecuniary sanction, which are not determined by the Criminal Code and are not directly correlated with the public danger of the crime. There are also special rules for the individualization of the pecuniary sanction, which are absent in the context of Article 83 AVSA. The circumstances to be considered when determining the sanction are not exhaustively listed. However, from a *de lege ferenda* perspective, it is suggested that these criteria should explicitly include the position of the natural person (the direct perpetrator of the crime) within the organization and the presence of preventive measures

previously taken by the organization to avert crimes during its activities.

The concept of withdrawing benefits in favor of the state is also examined. This measure is not considered a form of liability but rather a mechanism for restoring the legal status quo. The argument is presented that its subsidiary nature challenges the idea that the primary purpose of introducing liability for crimes committed by legal persons is to confiscate the benefits acquired from those crimes.

The **fourth section** focuses on the procedure for imposing liability on legal persons for crimes. These proceedings are distinct in their nature, developing in a judicial setting with the mandatory participation of a prosecutor, unlike the process for imposing pecuniary sanctions under Article 83 AVSA. The legal framework for these proceedings has undergone numerous changes, indicating that the legislator is still seeking the most appropriate solution.

To ensure the effectiveness of holding legal persons accountable for crimes, the thesis advocates that the proceedings for imposing a pecuniary sanction should adhere to the principles of procedural economy, uncover the objective truth, and guarantee the rights of the responsible person. It is proposed that combining the case against the legal person with the case against the natural person who committed the crime

would not only promote procedural efficiency but also allow for a more thorough investigation of the circumstances surrounding the legal person's liability.

These proceedings are independent and can be initiated even in the absence of criminal proceedings against the natural person responsible for the crime. They may also proceed in cases where criminal proceedings have been terminated without a court ruling on the existence or authorship of the crime. However, under the current regulations in Article 83a et seq. AVSA, the court cannot determine whether a crime has been committed or who committed it. As a result, it is theoretically possible to impose a pecuniary sanction on a legal person without establishing a crime or identifying the perpetrator, raising significant concerns regarding legal principles and fairness. Therefore, it is proposed that courts hearing cases against legal persons should have the authority to determine whether a crime was committed.

This section also suggests introducing explicit regulations on the representation of legal persons in these proceedings, prohibiting representation by the natural person who committed the crime, and removing restrictions on presenting evidence before appellate courts. These proposals aim to safeguard the rights of legal persons and ensure that the objective truth is revealed.

The conclusions drawn relate to the characteristics of the liability regulated in Article 83a et seq. AVSA.

CONCLUSION

In the conclusion of the dissertation, the research results are summarized. The situations identified through the analysis of legislation, legal literature, and judicial practice, along with the proposed legislative changes, are briefly outlined.

III. CONTRIBUTIONS

The dissertation's contribution lies in achieving both scientific and practical results related to the research's goals and objectives. The key contributions can be summarized as follows:

- The dissertation represents the first comprehensive analysis of the administrative criminal liability of legal persons in Bulgaria, offering an in-depth examination of the legislation governing this type of liability.
- The work highlights the connection between the theory underlying Bulgarian legislation on the nature of legal persons and the challenges of theoretically justifying the imposition of criminal liability on these persons. The author provides a perspective on the reasons behind the introduction of administrative criminal liability for legal persons under the AVSA and explains why this approach was chosen over criminal liability.
- The dissertation includes an analysis of legislation from various countries within both Anglo-Saxon and continental legal systems. To achieve this, the works of several foreign authors and foreign judicial practices were reviewed. The issues examined and the conclusions drawn create a broader context for

understanding the administrative criminal liability of legal persons and help identify potential directions for future development of the regulatory framework for such liability under the AVSA.

- Historical and Legal Analysis: A historical-legal analysis and periodization of the development of the legal framework for the administrative criminal liability of legal persons in Bulgarian legislation is provided. This analysis clearly demonstrates the ongoing evolution of this legal institution.
- A notable contribution is the clear distinction made between a legal person's failure to fulfill its obligations to the state or municipalities, which serves as the basis for imposing administrative criminal liability, and similar offenses, such as administrative violations and irregularities under the LMEUSFIF.
- The dissertation analyzes the applicability of legal concepts such as circumstances excluding guilt and circumstances excluding public danger in relation to the administrative criminal liability of legal persons under the AVSA. It also examines the criteria for individualizing pecuniary sanctions and establishing a "minor case" of non-fulfillment of obligations to the state or municipalities, as defined in Article 83 AVSA.

- The dissertation presents a well-reasoned opinion regarding the nature of the liability of legal persons under the AVSA, contributing to the broader academic and legal discourse on this topic.
- The dissertation uncovers several peculiarities and challenges in the administrative criminal proceedings for imposing property sanctions on legal persons for non-fulfillment of obligations to the state or municipalities, as well as for crimes. These issues particularly highlight the lack of sufficient safeguards for the rights of the accused persons.
- Criticisms and *de lege ferenda* (proposals for future legal development) recommendations for regulatory changes include:
  - Proposals suggest expanding the scope of liability under Article 83 of the AVSA to include unincorporated organizations, while simultaneously removing state bodies and municipal legal persons from this liability.
  - Recommendations are made for a more detailed legislative framework to guide the determination and individualization of property sanctions imposed under Article 83 of the AVSA.

- Suggestions are made to limit the administrative criminal liability of legal persons under Article 83 of the AVSA, specifically by outlining scenarios where a legal person should not be held responsible for unmet obligations.
- Ensuring Codification: It is recommended to uphold the principle of codification, avoiding the inclusion of special administrative sanctions and punishments for legal persons in separate laws.
- For legal persons' liability for crimes, it is proposed to move away from the current approach of specifying in the law which crimes can result in pecuniary sanctions. Instead, the criteria for individualizing pecuniary sanctions should be expanded.
- To enhance procedural economy and uncover the objective truth, it is suggested that legislation should allow for the unification of cases against a legal person and the natural person responsible for the crime.
- To better protect the rights of legal persons in proceedings for criminal liability, it is proposed to explicitly regulate the representation of the legal person and to eliminate restrictions on evidence in appellate proceedings.

- In proceedings under Section 83a et seq. of the AVSA, it is recommended that courts be empowered to determine the presence or absence of a committed crime. This would prevent situations where a legal person is sanctioned for a crime that has not been proven.

IV. Publications related to the subject of the dissertation

1. Rusev, P. The Administrative Liability under Art. 24, Par. 2 of the Administrative Violations and Sanctions Act // International Journal of Innovative Technologies in Social Science, (3(31), 2021.
2. Rusev, P. The importance of guilt for the administrative liability of legal persons // Norma, No. 5, 2021. Available at: <https://www.norma.bg/bg/article/733/>
3. Rusev, P. The administrative liability of legal persons of state bodies and municipalities. The reform of administrative punishment from 2020. Collection of reports. University Publishing House "St. Kliment Ohridski". 2021, pp. 331-343.
4. Rusev, P. Minor violations under the law on administrative violations and penalties (AVSA) and the administrative criminal liability of legal persons and sole traders, Yearbook: XXII jubilee conference for student scientific creativity. Volume XLIII, Burgas Free University, 2021, p.125-134
5. Rusev. P. Comparative legal analysis of the administrative liability of organizations under the AVSA and the Administrative Penalties Act in Germany. // International politics, No. 1, 2021, pp. 89-103.

http://ip.swu.bg/mod/data/view.php?d=1&perpage=10&search=2021&sort=1&order=DESC&advanced=0&filter=1&advanced=1&f_1=2021&f_2=1&f_3=&f_4=&f_5=&f_6=